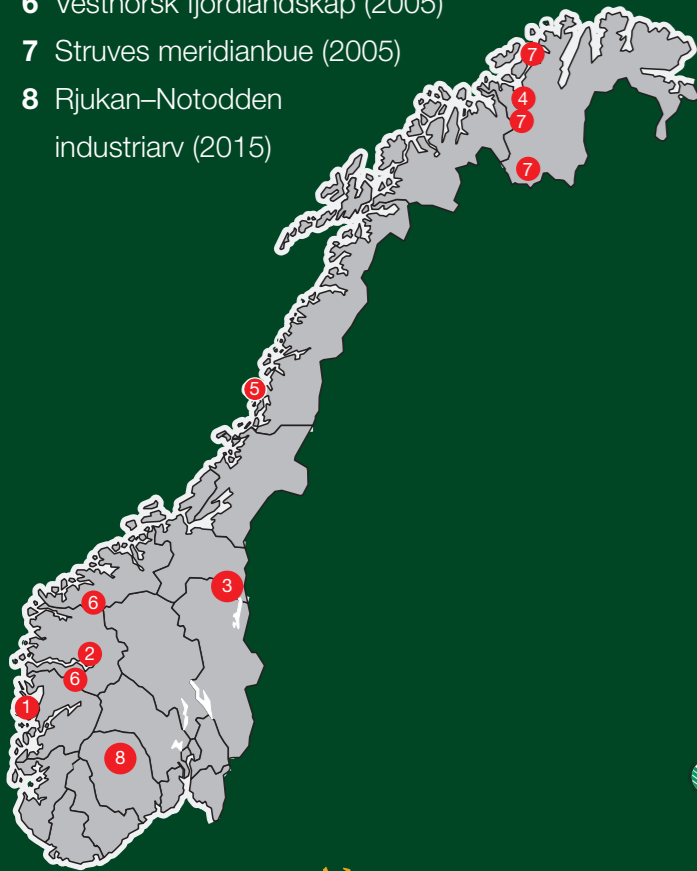

NORGES VERDENSARVSTEDER

- 1 Bryggen i Bergen (1979)
- 2 Urnes stavkirke (1979)
- 3 Røros bergstad (1980) og Circumferensen (2010)
- 4 Bergkunsten i Alta (1985)
- 5 Vegaøyan (2004)
- 6 Vestnorsk fjordlandskap (2005)
- 7 Struves meridianbue (2005)
- 8 Rjukan–Notodden industriarv (2015)

Dronningensgt. 13
Postboks 8196 Dep. 0034 Oslo
Tlf: 22 94 04 00 - Fax: 22 94 04 04
www.riksantikvaren.no

UNESCO: www.unesco.org

Design & produksjon: Grimshel Grafiske, Lørenskog, 06/18

Ill.: Riksantikvaren/Tor Sponga

Bygårdene på Bryggen besto av en, eller som oftest to, lange husrekker, dobbeltgårder. Disse var oppdelt i flere stuer med en felles gårdspassasje. Gårdene var kombinerte beboelses-, kontor- og lagerhus, i to eller tre etasjer. Kjernen var gjerne laftet og upanelt, mens svalgangen i andre og evt. tredje etasje var i reisverk. Først i 1730-årene ble loftene som bygningene ble kalt, panelt. Mot kaia lå de uisolerte lagerrommene med små arker og heiseanordninger for varer. De var uten oppvarming og lys. Beboelsesrommene lå i de øvre etasjene, gjerne i bakkant av gården.

Lengst bort fra kaifronten lå også steinkjellerne, ildhusene og forsamlingslokalene, schøtstuene. Utgiftene til drift av disse bygningene ble delt mellom gårdens kjøpmenn,

Foto: Riksantikvaren

Foto: Riksantikvaren/Arve Kjerstheim

de var en del av felleseiendommen. På grunn av brannfaren var det bare lov å gjøre opp ild i disse husene. I tilknytning til ildhus og schøtstuer, som ofte ble brukt som kjøkken, ble det gjerne anlagt kjøkkenhager «kålhager».

Steinkjellerne er store fleretasjes hus. De ble bygget for å være brannsikre og fungerte som lager for verdifulle varer og gjenstander. Seks steinkjellere er bevart. De er av den eldste bebyggelsen på Bryggen. Noen av dem kan dateres tilbake til 1400-tallet.

FERDSEL

Den sammenhengende fasaderekken på 300 - 400 meter ble avbrutt av fem allmenninger, som lå som brede branngater mellom husrekkene. Bare Dreggsallmenningen, tidligere Mariaallmenningen, og Nikolaikirkeallmenningen finnes i dag. De ligger ikke lenger på helt samme plass som i middelalderen, men er tydelige rester etter en middelalderlig tradisjon.

Bryggestredet er en brosteinsbelagt gate som løper tvers igjennom den gamle trebebyggelsen. Gaten ble anlagt så sent

som i 1963 som branngate, og var en forutsetning for at resten av Bryggen fikk stå. Det gamle bebyggelsesmønsteret kan leses i brosteinsleggingen.

Den store steinkantete brønnen er av gammel dato, men oppmuringen rundt er ny.

Foto: Riksantikvaren/Arve Kjerstheim

Mellom gårdene var det plankelagte passasjer overbygget av utkragete svalganger. De var gjerne smalest i forkant, ved kaifronten, og utvidet seg innover. Dette fordi det stadig ble trangere om plassen ved kaia etter hvert som husrekene ble forlenget utover i den buformete Vågen. Som vi ser er brann også i dag den største faren for gårdene.

Mot Øvrestretet, i dag Øvregate, som avgrenset Bryggen mot nord, holdt de forskjellige håndverkerne til, gruppert etter profesjon.

I 1962 ble Stiftelsen Bryggens venner stiftet. Den eier 35 av Bryggens bygninger og har som formål å bevare Bryggen i samråd med antikvariske myndigheter.

Bryggen i BERGEN

Foto: Riksantikvaren/Arve Kjerstheim

De forente nasjoners organisasjon for utdanning vitenskap og kultur

Verdensarv i Norge i Bryggen i Bergen

UNESCO

Unesco er FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (United Nation's Educational, Scientific and Cultural Organization). Unescos mål er å bidra til fred og trygghet gjennom internasjonalt samarbeid på disse områdene. Organisasjonene ble opprettet i 1945, og Norge ble medlem i 1946.

❖ UNESCOs konvensjon for vern av verdens kultur- og naturarv

Konvensjonen for vern av verdens kultur- og naturarv ble vedtatt i 1972, etter at kulturminner og naturområder i økende grad hadde blitt utsatt for press i form av krig, naturkatastrofer, forurensing, turisme eller ganske enkelt forfall.

Konvensjonen oppfordrer alle land til å fremme vern av kultur- og naturarv av lokal eller nasjonal betydning. Konvensjonens fremste mål er å identifisere kultur- og naturarv av universell verdi. Behovet for et felles løft, både menneskelig og økonomisk, ble synlig gjennom den internasjonale redningsaksjonen av kulturminner i Egypt og Nubia, da Aswan-dammen skulle bygges tidlig på 1960-tallet. Seksti land deltok, deriblant Norge.

Kultur- og naturarven kan omfatte monumenter, bygninger – enkeltvis eller i grupper, kulturlandskap eller naturområder. Den kan være naturskapt, eller skapt av mennesker og natur fellesskap. Den kan være et byggverk som representerer et viktig historisk utviklingstrinn, eller et naturfenomen av eksepsjonell eller vitenskapelig betydning.

Norge ratifiserte konvensjonen 12.mai 1977, og har fått godkjent åtte steder på Verdensarvlisten. Å bli nominert som verdensarv gir ingen form for nytt vern, men gir en ekstra anerkjennelse og status.

Norge i Verdensarvkomiteen

Verdensarvkomiteen består til enhver tid av 21 nasjoner. Komiteens hovedmandat er å implementere Verdensarvkonvensjonen.

Norge har vært medlem av verdensarvkomiteen ved to tidligere anledninger, fra 1983–1989 og 2003–2007. Norge er valgt inn i komiteen også for perioden 2017–2021.

Som medlem i komiteen vil Norge prioritere å styrke vernet av eksisterende verdensarvområder og samtidig bidra til en mer representativ verdensarvliste. Etter mer enn 40 år er blant annet utviklingslandene fremdeles underrepresenterte på listen.

Det er også viktig å styrke kunnskap gjennom involvering av lokalsamfunn og å fremheve gode eksempler for forvaltning av stedene på listen ved hjelp av programmet World Heritage Leadership. Norge vil dessuten vektlegge at utvalget på listen gjøres utfra faglige vurderinger framfor politiske interesser. En mer helhetlig tilnærming og forvaltning av den globale natur- og kulturarven vil også være et mål.

Direktoratene Riksantikvaren og Miljødirektoratet representerer Norge i verdensarvkomiteen.

Bryggen i Bergen

Foto: Ane Kjørheim, Riksantikvaren

Urnes stavkirke

Foto: Ane Kjørheim, Riksantikvaren

Roros bergstad

Foto: Agger Spangne Brekke, Riksantikvaren

Bergkunsten i Alta

Foto: Eva Waldemhaug, Riksantikvaren

Vegaøyan

Foto: Cyril Ruoso

Vestnorsk fjordlandskap

Foto: Arne Aashelm

Struves meridianbue

Foto: Bjørn Geir Harsson, Kartverket

Rjukan-Notodden industriarv

Foto: Trond Taugbol, Riksantikvaren

BRYGGEN I BERGEN

Foto: Anders Amb, Riksantikvaren

Bergen ble grunnlagt på 1000-tallet og tradisjonen med langstrakte gårder med fronten liggende mot sjøen, atskilt av passasjer og dråpefall, stammer fra byens tidligste historie. De første hundre årene var bygningene på Bryggen på «norske hender». Grunnen eiendommene står på har alltid vært eid av nordmenn. Igjenom de første 300 årene av Bryggens historie ble havneområdet fylt ut. Utbyggingen har skjedd for å få mer land og har fulgt tomtegrensene til de lange smale gårdene. Fra den opprinnelige strandlinjen og opp mot 140 m utover, ble nytt land bygget. Rundt 1500 hadde man nådd frem til den fronten vi har i dag.

De første tyske kjøpmennene etablerte seg på Bryggen i 1230-årene. Etter flere år med strenge restriksjoner, fikk tyskerne i 1278 spesielle privilegier som ga dem rett til å

overvintre, bergingsrett til havarerte skip og muligheter til å kjøpe eiendom. Det var forbudt for utenlandske skip å seile nord for Bergen, og dette gjorde at Bryggen hadde en svært sterk stilling som eksporthavn. Da de tyske handelsbyene slo seg sammen til Hansaforbundet rett etter svartedauden i 1350, ble kjøpmennenes stilling ytterligere styrket. De tyske kjøpmennene hadde monopol på handel med østersjørug, og de hadde et nettverk av handelsstasjoner og handelspartnere som ga kreditt og tilgang til kapital. I tillegg hadde de en sterk organisasjon og administrasjon. Eksport av tørrfisk og import av korn var de viktigste handelsvarene. Bryggen var en av Hansaforbundets utenriksstasjoner i tillegg til Novgorod, Brügge og London.

I mer enn 500 år ble hanseatenes handelsmønster fulgt på Bryggen. Det ble bare utkonkurrert ved fremveksten av nye byer, introduksjonen av dampskip og en fremvoksende fiskeindustri. Rester etter hansatidens bystruktur inspirert av både europeiske og norske byggetradisjoner er innskrevet på UNESCOs verdensarvliste.

BRANN PÅ BRYGGEN

Bryggen har vært utsatt for en rekke branner opp gjennom tidene. Bebyggelsen ble gjenreist etter en brann i 1702, da hele byen ble lagt i aske. Etter sanering og branner på 1900-tallet, står nå rundt en firedel igjen. Disse 61 bygning-

Foto: Riksantikvaren

Foto: Riksantikvaren/Ane Kjørheim

ene er fredet. Rester av flere hundre bygninger er utgravd etter at arkeologiske undersøkelser ble igangsatt etter storbrannen i 1955.

I 1944 eksploderte et ammunisjonsskip på Vågen. Alle takene gikk opp i flammer, bare de solide tømrete huskjernene sto igjen. Fordi Bryggen var rester etter en tysk periode i byen, var også okkupasjonsmakten aktive i gjenoppbyggingen av Bryggen.

BEBYGGELSESMØNSTER

På Bryggen finner vi tradisjonell trebebyggelse som formidler historien til en av de eldste store handelshavnene i Nord-Europa. Strukturen av gårder med parallelle husrekker vinkelrett innover fra kaifronten, har bestått siden middelalderen på tross av bybrannene.

Den eldste registrerte bebyggelsen på Bryggen, var stolpehus, som gikk i parallelle rekker opp fra stranden.